VAIKUTUSTEN ENNAKKOARVIOINTI

valmistelijan ohje

Kunnanhallitus 16.9.2024

Hollola

SISÄLLYS

SISÄLLYS 1
JOHDANTO 2
Vaikutusten ennakkoarvioinnin HYÖDYT 3
Milloin TEHDÄÄN vaikutusten ennakkoarviointi 4
Milloin EI TEHDÄ vaikutusten ennakkoarviointia 4
Miten vaikutusten ennakkoarviointia tehdään? 5
..... 5
Miten vaikutusten ennakkoarvioinnin tulokset esitetään? 9

LIITTEET:

LIITE 1. KYSYMYKSIÄ AVUKSI ENNAKKOARVIOINNIN TARPEELLISUUDEN HARKINTAAN 10
LIITE 2. MUKAILTAVAT TUKIKYSYMYKSET VAIKUTUSTEN ENNAKKOARVIOINTIIN 3/3 12-14

Saatteeksi

Tämä ohjeistus kokoaa tietoa ja yhteisiä suuntaviivoja vaikutusten ennakkoarviointien toteuttamiseksi Hollolan kunnassa. Koonti on tarkoitettu valmistelijan tueksi ratkaistaessa vaikutusten ennakkoarvioinnin tilannekohtaista **tarvetta, laajuutta ja toteutustapaa** osana päätöksentekoprosessia.

JOHDANTO

Vaikutusten ennakkoarvioinnilla päätösten valmisteluvaiheessa arvioidaan eri näkökulmista minkälaisia vaikutuksia päätösvaihtoehdoilla ja asiasta tehtävällä päätöksellä on. Vaikutusten ennakkoarviointi on päätösvalmistelun ydinprosessi – **se ei ole erillinen prosessi vaan osa asian valmistelua.** Tässä valmistelijan ohjeessa linjataan ja annetaan työkaluja vaikutusten ennakkoarviointien tekoon Hollolan kunnassa yhä sujuvammin ja ketterämmin osana päätöksentekoprosessia.

Vaikutusten ennakkoarviointia toteutetaan kuntatasoisesti ja kokonaisvaltaisesti, eri näkökulmat huomioiden (kuntalais-, ympäristö, organisaatio- ja talousvaikutukset sekä lisäksi arvioidaan, tukeeko päätösesitys strategisia tavoitteita). Arviointityö on Hollolassa valmistelijan, asiantuntijoiden ja kuntalaisten välistä vuoropuhelua, jolla voidaan tarkastella päätöksen vaikutuksia eri ihmisryhmien elämään.

Lainsäädäntö velvoittaa arvioimaan luottamustoimielimen päätöksen vaikutuksia ennakkoon. Tavoitteena on tehdä päätöksenteosta avoimempaa ja läpinäkyvämpää sekä saada kuntalaisia hyödyttävistä päätösesityksistä **eri näkökulmia huomioivia, yhdenmukaisempia ja laadukkaampia**. Yhtenäinen päätösvalmistelu lisää päätöksenteon näkyvyyttä ja yhtenäisyyttä, parantaa valmistelun laatua sekä varmistaa päätettävän asian riittävän ja asianmukaisen selvittelyn (mm. hallintolaki 31 §).

Vaikutusten ennakkoarvioinnin HYÖDYT

AVOIMEMPI PÄÄTÖKSENTEKOKULTTUURI

Mahdollistaa eri intressien, tavoitteiden ja näkökulmien käsittelyn

TIIVISTÄÄ YHTEISTYÖTÄ JO VALMISTELUVAIHEESSA

Varmistaa valmistelun ja päätöksenteon laatua

SUUNTAA RESURSSIT OIKEAAN PAIKKAAN

Auttaa parhaan ratkaisun valinnassa

HYÖDYT ERI TAHOILLE

VALMISTELIJAT:

Valmistelu on avoimempaa ja järjestelmällisempää

Yhteistyö vahvistuu ja vastuu jakaantuu

Toimialojen välinen dialogi kehittyy

Yhteys kuntastrategiaan terästyy

KUNTALAISET:

Päätösten vaikutukset kuntalaisiin ja heidän hyvinvointiinsa on pohdittu kokonaisvaltaisesti eri näkökulmista

Päätösten vaikuttavuus lisääntyy

Päätöksenteon avoimuus kasvaa

Osallisuus vahvistuu luoden luottamusta

PÄÄTÖKSENTEKIJÄT:

Eri päätösvaihtoehdot tuodaan avoimesti esiin

Vaihtoehtoja on helpompi verrata

Valmisteluyhteistyö ja osallisuus vahvistuvat

Päätökset ovat vahvemmin punnittuja ja perusteltuja

Vastuunjako selkeytyy

Päätökset ovat kestävämpiä ja vaikuttavampia

+ MUUT VAIKUTUSKOHTEET:

ERI IHMISRYHMÄT

ALUEET

YMPÄRISTÖ

YRITYSTOIMINTA

Milloin TEHDÄÄN vaikutusten ennakkoarviointi

Valtuuston, hallituksen ja lautakuntien päätösesityksistä on tehtävä vaikutusten ennakkoarviointi vähintään suppeana (= *nykytila + 1 päätösvaihtoehto*) **silloin kun:**

- ✓ Päätöksellä on merkittäviä välittömiä ja/tai pitkän aikavälin vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin, terveyteen ja elinoloihin.
- ✓ Päätös on strategisesti, toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä kunnan talous, toiminta ja väestön koko huomioiden.
    - *Esim. strategiset suunnitelmat tai –ohjelmat.*
- ✓ Päätöksellä on merkittäviä vaikutuksia tietylle ihmisryhmälle, alueelle, ympäristöön tai yritystoimintaan.
- ✓ Kyseessä on merkittävä muutos palveluissa tai palveluverkossa tai kyseessä on uusi palveluiden järjestämistapa.
    - *Esim. palvelujen toteuttamistapaa, laajuutta tai saavutettavuutta koskevat päätökset.*

Huom.
Kuntatasoisen linjauksen pohjalta palvelualueet tarkentavat itsenäisesti merkittävyyden kriteereitä substanssin näkökulmasta.
Eli tarpeellisuudesta ja laajuudesta vastaavat aina valmistelija ja esittelijä.

Milloin EI TEHDÄ vaikutusten ennakkoarviointia

- Viranhaltijapäätöksissä
- Oikaisuvaatimuksissa
- Viran- tai toimenhaltijoiden nimeämissä
- Tiedoksi saatettavissa asioissa
- Toiminnan seurannassa
- Valiokunnan toimialaan kuuluvissa erityisasioissa (mm. yksilöasiat)
- Kun vastataan lausuntopyyntöön, kirjeeseen tai esitykseen
- Selvä epäkohta poistuu ja palvelu paranee
- Lainsäädännöllisessä muutoksessa
- Erityislainsäädännön määrätessä päätöksenteon edellytykset ja valmisteluun liittyvät selvitykset. Esim. kaavat, lupa-asiat, viranomaistoiminnan päätökset
- Häiriö-/poikkeustilanteessa

Miten vaikutusten ennakkoarviointia tehdään?

5 VINKKIÄ

- Käsiteltävä asia vaikuttaa siihen, mitä näkökulmia on syytä ottaa huomioon.
- Ketterillä metodeilla, matalalla kynnyksellä. Järki kädessä, ei liian hienoa.
- Valmistelijalla on menetelmällinen vapaus toteuttaa yhteistyötä ja tiedonhankintaa (asiantuntija-arviointien keruu, tapaamiset, dokumentoinnin tekninen muoto, ym.)
- Sovittaen aina olemassa oleviin henkilöstö- ja aikaresursseihin.
- Käytännön toteutuksen tueksi on olemassa erilaisia työkaluja, joiden käyttö on vapaaehtoista.

Arvioinnin laajuus

harkittava tilannekohtaisesti.

SUPPEA

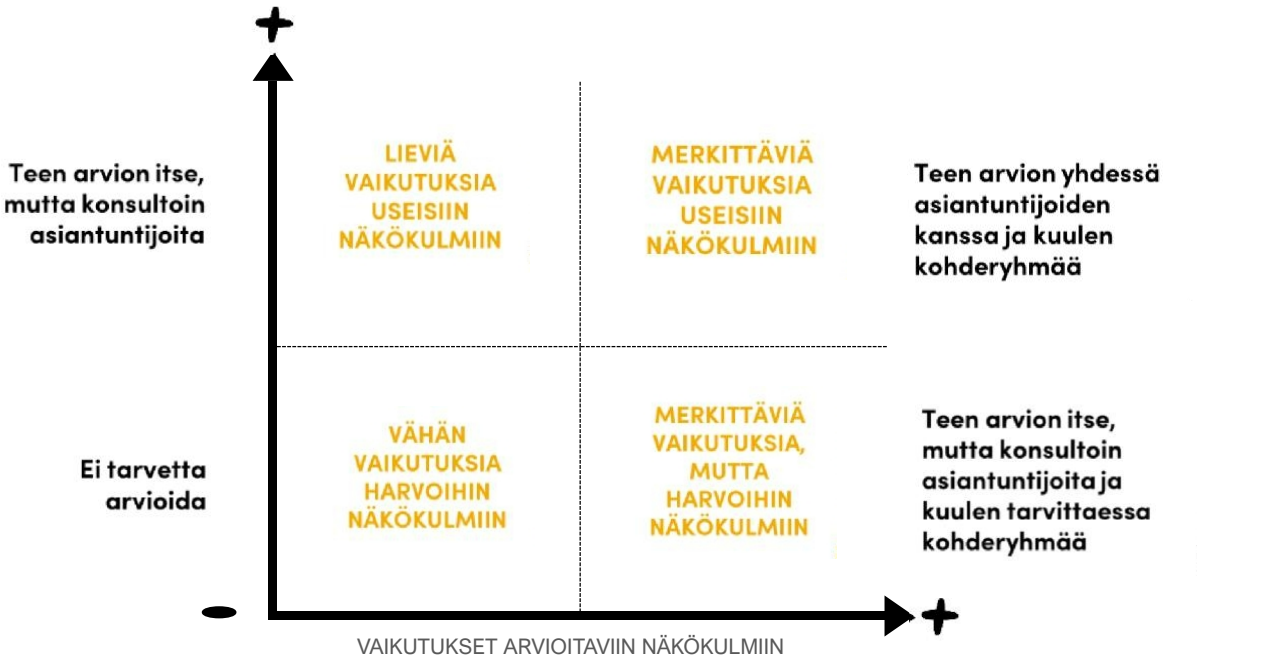
Vie aikaa muutaman tunnin ja vaatii 1-2 henkilön työpanoksen. Tietoa on jo valmiiksi saatavilla. Nykytilan rinnalle esitetään vähintään yksi päätösvaihtoehto.

LAAJA

Vie aikaa viikoista muutamaan kuukauteen. Työskentelyyn osallistuu yleensä yli 5 henkilöä. Kerätään tietoa ja kuullaan eri ihmisryhmiä monipuoliesti. Nykytilan rinnalle esitetään kaksi tai useampia vaihtoehtoja.

Kuka

Ennakkoarvioinnin tekijänä voi olla päätöstä valmisteleva yksittäinen viranhaltija, valmisteleva työryhmä tai mahdollisesti arviointia varten palkattu konsultti. Alla oleva kuvio voi auttaa ratkaisemaan, milloin arvioinnin voi tehdä itse ja milloin on syytä kutsua mukaan laajempi asiantuntijajoukko.

APUA JA TUKEA ENNAKKOARVIOINTIIN:

KONSERNIPALVELUT
- **Hallinto- ja talousjohtaja**

+ Yhteistyötä kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämiseksi:

HYVINVOINNIN PALVELUALUE
- **Osallisuuskoordinaattori**

+

Kuntaliitto

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Salenius M. & Ratia E., (toim.) 2018. Kuntaliitto: Evataan yhdessä! Vaikutusten ennakkoarvioinnilla kestäviä päätöksiä

Näkökulmat

Vaihtoehtoja laadittaessa tunnistetaan neljä (4) päänäkökulmaa.

KUNTALAINEN

Kuntalais-vaikutukset kohdistuvat kunnan palveluita käyttäviin henkilöihin ja heihin, jotka asuvat kunnassa, mutta eivät käytä palveluja. Tarkastellaan hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä sekä niiden jakaantumista

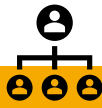
Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi (IVA)
Lapsivaikutusten arviointi (LAVA)
Liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointi (LIVA)
Sukupuolivaikutusten arviointi (SUVA)
Terveysvaikutusten arviointi (TVA)
Sosiaalisten vaikutusten arviointi (SVA) Yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi Mielenterveysvaikutusten arviointi (MIVA)
Sukupuolivaikutusten arviointi (SUVA)

YMPÄRISTÖ

Ympäristö-vaikutukset kohdistuvat ihmisten elinoloihin, terveyteen, viihtyvyyteen, maaperään, luonnon monimuotoisuuteen, ilmastoon, maisemaan, kaupunkikuvaan tai kulttuuriperintöön.

Maaseutuvaikutusten arviointi (MVA)
Ympäristövaikutusten arviointi (YVA)

ORGANISAATIO

Organisaatio- ja henkilöstö-vaikutukset kohdistuvat eri organisaatioiden välisiin suhteisiin, organisaation tehtäviin tai menettelytapoihin, luottamuselinten toimintaan, henkilöstöön tai hallintoon.

TALOUS

Taloudelliset vaikutukset kohdistuvat kunnan tuloihin tai menoihin joko niitä lisäämällä tai vähentämällä. Taloudellisiin vaikutuksiin kuuluvat myös **yritysvaikutukset**, eli se miten kunta mahdollistaa alueellaan yritystoimintaa.

Yritysvaikutustenarviointi (YRVA)

1. **Kuntalais-, ympäristö, organisaatio- ja talousvaikutukset, sekä lisäksi arvioidaan tukeeko päätös strategisia tavoitteita.**
2. **Kaikkia näkökulmia tarkastellaan samanaikaisesti.**
3. **Tarvittaessa ennakkoarviointi voidaan painottaa olennaisimpaan vaikutukseen.**
4. **Samalla arvioidaan ovatko vaikutukset enimmäkseen suoria vai epäsuoria, positiivisia vai negatiivisia sekä ajallisesti lyhyt- vai pitkäkestoisia.**

Vaiheet vaikutusten ennakkoarvioinnin toteuttamiseen.

Miten vaikutusten ennakkoarvioinnin tulokset esitetään?

Vaikutusten ennakkoarviointia tulee tehdä aina tapauskohtaisesti sen laajuus ja eri näkökulmat punniten. Myös prosessin ja tulosten raportointi saa ja pitää olla tekijöidensä näköinen.

TALLENTAJAN MUISTILISTA

- **CaseMissa asiakirjan otsikko tulee nimetä aina muodossa: VAIKUTUSTEN ARVIOINTI,…**
  esim. Vaikutusten arviointi, uimahalli, peruskorjaus
- **listatekstissä tulee mainita vaikutusten ennakkoarvioinnin toteutus ja sen keskeiset tulokset.**
- **Päätöksen tausta-aineisto mukaan luettuna, varsinainen vaikutusten ennakkoarviointi laitetaan asian *oheismateriaaliksi*.**

LIITE 1. KYSYMYKSIÄ AVUKSI ENNAKKOARVIOINNIN TARPEELLISUUDEN HARKINTAAN

Kohdistuvatko vaikutukset?	**Kyllä välittömästi**	**Kyllä välillisesti**	**Ei**	**Vaikutuksen merkittävyys**	**Mahdolliset perustelut**
Peruspalvelujen tasapuoliseen saatavuuteen tai laatuun (mm. kunnan eri alueilla)					
Kohdistuvatko vaikutukset erityisesti johonkin haavoittuvaan väestöryhmään? (esim. lapset ja nuoret, työttömät, ikääntyneet, pitkäaikaissairaat ja vammaiset, asunnottomat, pienitu					
Lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin (esim. psyykkiseen, sosiaaliseen ja fyysiseen turvallisuuteen, osallisuuteen, oppimiseen, harrastamiseen)					
Fyysiseen elinympäristöön (esim. asuinolosuhteisiin, ilman tai veden laatuun, jätteiden käsittelyyn, meluun, hajuun, turvallisuuteen, viihtyvyyteen)					
Sosiaalisiin tai kulttuurisiin elinolosuhteisiin (esim. yhteisöllisyyteen, osallisuuteen tai eriarvoisuuteen)					

Kohdistuvatko vaikutukset?	Kyllä välittömästi	Kyllä välillisesti	Ei	Vaikutuksen merkittävyys	Mahdolliset perustelut
Elintapoihin (esim. ravitsemukseen, päihteiden käyttöön, liikuntaan, virkistäytymiseen, riskikäyttäytymiseen)					
Sukupuoleen (naisten ja miesten tai tyttöjen ja poikien tasa-arvoon)					
Toimeentuloon tai koulutusmahdollisuuksiin (esim. kotitalouksien taloudelliseen asemaan, asiakasmaksuihin, siirtymävaiheisiin, opiskelupaikkoihin)					

LIITE 2. MUKAILTAVAT TUKIKYSYMYKSET VAIKUTUSTEN ENNAKKOARVIOINTIIN 1/3

KUNTALAISVAIKUTUKSET	Muokkaa halutessasi kysymys tilannekohtaisesti
Miten päätösehdotus vaikuttaa hollolalaisten terveyteen ja hyvinvointiin?	
Miten päätösehdotus vaikuttaa hollolalaisten työllisyyteen?	
Miten päätösehdotus vaikuttaa hollolalaisten asumiseen tai asumisympäristöön?	
Miten päätösehdotus vaikuttaa turvallisuuteen tai turvallisuuden tunteeseen?	
Miten päätösehdotus vaikuttaa hollolalaisten tietoyhteiskuntataitoihin?	
Miten hollolalaiset ovat osallistuneet päätösehdotuksen valmisteluun?	
Miten päätösehdotus vaikuttaa eri väestöryhmiin: lapsiin, nuoriin, työikäisiin ja ikäihmisiin?	
Miten päätösehdotus vaikuttaa eri kulttuuritaustaisiin tai kieliryhmiin, seksuaali- tai sukupuolivähemmistöihin, uskonnollisiin ja vakaumuksellisiin ryhmiin, vammaisiin, maahanmuuttajiin/pakolaisiin, tukea tarvitseviin tai muihin väestöryhmiin?	
Miten päätösehdotus edistää eri väestöryhmien yhdenvertaisuutta ja sukupuolten välistä tasa-arvoa?	
Miten päätösehdotus vaikuttaa eri lapsiryhmien terveyteen, turvallisuuteen, kasvuun ja kehitykseen, ihmissuhteisiin, asumiseen, liikkumiseen, arjen sujuvuuteen, lepoon, leikkiin, vapaa-aikaan, osallistumismahdollisuuksiin tai yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen?	

LIITE 2. MUKAILTAVAT TUKIKYSYMYKSET VAIKUTUSTEN ENNAKKOARVIOINTIIN 2/3

ORGANISAATIO JA HENKILÖSTÖVAIKUTUKSET	Muokkaa halutessasi kysymys tilannekohtaisesti
Miten päätösehdotus vaikuttaa organisaation tai kuntakonsernin toimintaan?	
Miten päätösehdotus vaikuttaa eri palveluihin (esim. varhaiskasvatus, nuorisopalvelut, koulutuspalvelut, liikuntapalvelut)	
Millaisia tietosuojavaikutuksia päätösehdotuksella on?	
Miten päätösehdotus vaikuttaa kunnan henkilöstöön?	
Aiheuttaako päätös muutoksia työtehtäviin tai työaikoihin?	
Tarvitseeko henkilöstö koulutusta?	

YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET	Muokkaa halutessasi kysymys tilannekohtaisesti
Miten päätösesitys vaikuttaa ympäristöön?	
Miten päätösesitys vaikuttaa ihmisten elinoloihin, liikkumiseen, viihtyvyyteen, luonnon monimuotoisuuteen, ilmastoon, maaperään, kaupunkikuvaan tai kulttuuriperintöön?	
Millaisia suoria, esimerkiksi päästöihin liittyviä ympäristövaikutuksia päätösesityksillä on?	
Millaisia epäsuoria, esimerkiksi raaka-ainetuotannosta tai kiinteistöjen lämmityksestä johtuvia ympäristövaikutuksia päätösesityksillä on?	
Kuinka laajoja ympäristövaikutukset ovat: paikallisia, alueellisia vai maailmanlaajuisia?	

LIITE 2. MUKAILTAVAT TUKIKYSYMYKSET VAIKUTUSTEN ENNAKKOARVIOINTIIN 3/3

TALOUSVAIKUTUKSET	Muokkaa halutessasi kysymys tilannekohtaisesti
Millaisia taloudellisia vaikutuksia päätösehdotuksella on?	
Vaikuttaako päätös yritysten toimintaedellytyksiin seudulla?	
Vaikuttaako päätös seudun työllisyyteen?	
Vaikuttaako päätös seudun elinkeinorakenteeseen?	
Poikkeaako päätös kunnan aiemmasta linjasta?	
Vaikuttaako päätös yritysten haluun sijoittautua kunnan alueelle?	
Koskeeko päätös hankintalinjauksia tai palvelutuotannon ulkoistamisperusteita?	
Onko yritystoiminnan aloittaminen, laajentaminen tai jatkaminen riippuvainen päätöksestä?	
Vaikuttaako päätös yritysten kustannuksiin tai investointeihin?	
Vaikuttaako päätös yritysten työvoiman saantiin tai logistiikkaan?	

YHTEYS KUNNAN STRATEGIAAN	Muokkaa halutessasi kysymys tilannekohtaisesti
Millaisia yhteyksiä päätösehdotuksella on kunnan strategiaan?	
Edistääkö päätösehdotus Hollolaa kehittymään rohkeana ympäristökaupunkina?	
Edistääkö päätösehdotus Hollolaa kehittymään yrittäjäystävällisenä kuntana?	
Edistääkö päätösehdotus xx – strategista hanketta?	
Edistääkö päätösehdotus lasten ja nuorten hyvää arkea?	
Edistääkö päätösehdotus Hollolan vetovoimaisuutta ja hyvinvointia lisäävänä työ- ja elinympäristönä?	
Edistääkö päätösehdotus joustavasti kokeilevaa toimintaa?	